

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE 17/2014 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av lagstiftningen om fängelse och häktning

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 6 maj 2014 regeringens proposition med förslag till ändring av lagstiftningen om fängelse och häktning (RP 45/2014 rd) till lagutskottet för beredning.

Motioner

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande motioner:

- LM 26/2013 rd Lag om ändring av 16 kap. 4 § i fängelselagen (Tom Packalén /saf m.fl.), som remitterades till utskottet den 22 maj 2013.
- AM 9/2013 rd Ändring av 18 kap. 4 § i fängelselagen och 62 § i statsrådets förordning om fängelse (Kari Tolvanen /saml), som remitterades till utskottet den 19 mars 2013.

Utlåtande

I enlighet med riksdagens beslut har grundlagsutskottet lämnat utlåtande i ärendet. Utlåtandet (GrUU 34/2014 rd) återges efter betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Ulla Mohell och regeringssekreterare Matti Vartia, justitieministeriet

- polisöverinspektör Keijo Suuripää, inrikesministeriet
- justitieombudsman Petri Jääskeläinen, riksdagens justitieombudsmans kansli
- lagman Tapani Koppinen, Mellersta Finlands tingsrätt
- förvaltningsrättsdomare Matti Tamminen, Helsingfors förvaltningsdomstol
- dataombudsman Reijo Aarnio
- generaldirektör Esa Vesterbacka, Brottsåpföljdsmyndigheten
- jurist Anna-Liisa Sandvik, Södra Finlands brottsåpföljdsregion
- jurist Anni Karnaranta, Västra Finlands brottsåpföljdsregion
- direktör Eeva Säisä, Helsingfors fängelse
- fängelsedirektör Juhani Järvi, Åbo fängelse
- direktör Kaisa Tammi-Moilanen, Vånå fängelse
- direktör Tuomo Junkkari, Vanda fängelse
- utvecklingschef Maarit Suomela, Stiftelsen för kriminalvårdens främjande
- advokat Mikko Helenius, Finlands Advokatiförbund
- ordförande Jari Tuomela, Vankilavirkailijain Liitto VVL ry
- professor Matti Tolvanen.

Dessutom har skriftligt yttrande lämnats av

- Östra och Norra Finlands brottsåpföljdsregion.

PROPOSITIONEN OCH MOTIONERNA

Propositionen

Regeringen föreslår att fängelselagen, häktninglagen och vissa bestämmelser i strafflagen som gäller straff och fängelse preciseras i enlighet med de ändringsbehov som kommit fram vid tillämpningen av lagarna.

I bestämmelserna om beräkning av strafftiden föreslås sådana ändringar som förutsätts för en övergång till räkning av strafftiden med hjälp av ett datasystem. Fängelsestraffen och avräkningarna från dem föreslås bli räknade enligt antalet dagar. I propositionen föreslås det att de bestämmelser som gäller fångens kontakter utanför fängelset ska ändras. Ändringar föreslås särskilt i de bestämmelser som gäller besök och elektronisk kommunikation. Vidare innebär förslaget ändringar i bestämmelser som hänför sig bl.a. till innehav av egendom och rökning i fängelse.

Bestämmelserna om disciplin och övervakning föreslås också bli ändrade. Enligt förslaget ska maximilängden för straff i enrum förkortas och bestämmelsen om observation i isolering preciseras.

Enligt vad som föreslås ska bestämmelserna om fångars och häktades rätt att söka ändring revideras. De nya bestämmelserna preciserar och förtydligar innehållet i fångars och häktades rätt att söka ändring och förbättrar fångars rättskydd. Det föreslås samtidigt att de bestämmel-

ser som gäller förfarande vid ändringssökande preciseras.

Dessutom föreslås andra smärre ändringar i vissa lagar.

Lagarna avses träda i kraft den 1 mars 2015.

Lagmotionen (LM 26/2013 rd)

I lagmotionen föreslås det att 16 kap. 4 § 2 mom. i fängelselagen (767/2005) ändras så att kroppsvisitation utöver undersökning av kläder även omfattar undersökning av fångens mun.

Åtgärdsmotion (AM 9/2013 rd)

I åtgärdsmotionen föreslås det att regeringen ska skrida till åtgärder för ändra 18 kap. 4 § i fängelselagen så att en fånge i observation i isolering kan iklädas en särskild dräkt som hindrar att fången får tillgång till förbjudna ämnen som lämnar hans eller hennes kropp. I motionen föreslås det vidare att regeringen ska vidta åtgärder för att ändra 62 § i statsrådets förordning om fängelse så att det till förordningen fogas en bestämmelse om registreringsskyldighet enligt följande: "Om det vid observation i isolering har använts en dräkt som hindrar fången från att få tillgång till förbjudna föremål eller ämnen som lämnar hans eller hennes kropp, ska detta antecknas."

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Fängelselagstiftningen reformerades grundligt 2006. Vid översynen upphävdes lagen om verkställighet av straff och lagen om rannsakningsfängelse, och ersattes med fängelselagen (767/2005) och häktninglagen (768/2005). Det främsta syftet med reformen var att fångarnas grundläggande rättigheter skulle motsvara kraven i grundlagen. Bestämmelserna om fångars

rättigheter och skyldigheter flyttades därför över till lagnivå.

Lagarna har nu varit i kraft i åtta år och det har blivit uppenbart att de till vissa delar kräver ändringar. Å andra sidan har det i verkställigheten av fängelsestraff och häktning skett sådana förändringar som enligt propositionen kräver en reform av lagstiftningen. Riksdagens justitieombudsman har under den tid lagarna varit i kraft lämnat ett flertal beslut om fängelselagen och

tillämpningen av den. En betydande del av de nu föreslagna ändringarna grundar sig uttryckligen på frågor som lyfts fram i riksdagens justitieombudsmans avgörandepraxis.

De viktigaste ändringarna hänför sig till fångars och häktades rätt att söka ändring och till fångars kontakter utanför fängelset. Vidare föreslås ändringar i bestämmelserna om beräkningen av strafftiden, placering i fängelse, innehållet i verkställigheten av fängelsestraff samt om disciplin, övervakning och granskning.

Syftet med propositionen är att minska utrymnet för tolkning av bestämmelserna i fängelselagen och häktningslagen (s. 25/I och 73). Vidare syftar propositionen till att effektivisera verksamheten genom att förenkla förfarandena och minska onödiga arbetsmoment (s. 25/I). Utifrån inkommen utredning menar lagutskottet att lagstiftningen om fängelse och häktning bör ses över. Propositionen uppfyller väl de mål som ställs upp: de föreslagna ändringarna preciserar de gällande, flertydiga eller innehållsmässigt bristfälliga bestämmelserna om fängelse och häktning. Enligt utredning är ändringarna mycket välkomna med hänsyn till det praktiska fängvårdsarbetet.

Sammantaget anser utskottet propositionen vara behövlig och angelägen. Utskottet tillstyrker lagförslagen, men med följande kommentarer och ändringsförslag.

Villkorlig frigivning

Enligt föreslagna 3 kap. 8 § 2 mom. i fängelselagen ska en verkställighetsansvarig besluta om villkorlig frigivning i det fall där den dömd avtjänat den andel av straffet som avses i 2 c kap. 5 § i strafflagen före ankomsten till fängelset.

Utifrån inkommen utredning förblir det oklart hur en dömd, som helt avtjänat den avsedda andelen, kan frigives utan ogrundat dröjsmål så att han eller hon inte behöver anlända till fängelset.

Utskottet konstaterar att den föreslagna bestämmelsen i 3 kap. 8 § 2 mom. i fängelselagen möjliggör att verkställighetsenheten i dylika fall väljer ett sådant ändamålsenligt förfarande för beslutsfattandet och för delgivning av villkorlig

frigivning och av den dag då prövotiden börjar som gör att man kan undvika att den dömd i onödan anländer till fängelset. Utskottet fäster uppmärksamhet vid att fängelsestraffet består av en del som avtjänas i fängelse och en del som utgöra villkorlig frigivning. Prövotiden för villkorlig frigivning börjar när den dömd frigives villkorligt. Fängelsestraffet har avtjänats helt först när båda delarna är avtjänade. Bestämmelsen tillåter också i fortsättningen att den dömd vid behov kan efterlysas om han eller hon inte kan nå eller inte följer en uppmaning att ta kontakt.

Användning av egna kläder

Den föreslagna 7 kap. 2 § i fängelselagen gäller fångens klädsel. I öppna anstalter ska fångarna använda sina egna kläder. I slutna fängelser får fångarna använda egna kläder. Användningen av egna kläder i fängelset eller på en fängelseavdelning kan begränsas av skäl som hänför sig till ordningen eller säkerheten i fängelset eller övervakningen.

Begränsning av användningen av egna kläder måste bedömas mot den normalitetsprincip för fångvården som fastställs i 1 kap. 3 § i fängelselagen. Fängelsestraffets innebörd är frihetsberövande eller begränsning av friheten. Verkställighet av fängelse får inte medföra andra begränsningar i fångarnas rättigheter och förhållanden än de som bestäms i lag eller som nödvändigtvis följer av själva straffet. Förhållandena i fängelserna skall ordnas så att de i så hög grad som möjligt motsvarar de förhållanden som råder i samhället.

Utskottet anser att förslaget i första hand preciserar och klargör den gällande regleringen så att begränsningar som gäller hela fängelset eller en fängelseavdelning samlas i paragrafens 2 mom., medan bestämmelserna om enskilda plagg tas in i 3 mom. En mindre innehållsmässig ändring är att 2 mom. samtidigt preciseras så att också säkerhet i fängelset kan utgöra grund för begränsningar. I den gällande bestämmelsen nämns ordningen i fängelset och övervakningen som grunder. Tillägget klargör att allmänna be-

gränsningar av användningen av egna kläder kan komma i fråga närmast i fängelser med hög övervaknings- och säkerhetsnivå. Enligt utskottets uppfattning är den föreslagna ändringen således motiverad.

Fångars brevväxling

Enligt 12 kap. 1 § i lagförslaget har fångar rätt till korrespondens per post. Skillnaden jämfört med nuläget är att denna rätt uttryckligen gäller korrespondens per post. Riksdagens justitieombudsman har ansett (dnr 1621/4/05, 13.4.2007) att fängelset enligt den gällande lagstiftningen inte kan förplikta fångar som korresponderar med varandra i ett och samma fängelse att skicka meddelande per post, utan fångarna måste också ges möjlighet att använda fängelsets interna post i sin korrespondens. Fångelserna har i enlighet med justitieombudsmannens avgörande ändrat sin praxis. Enligt förslaget ska denna nya praxis ändras. Det är alltså inte fråga om en utökning "för tydlighets skull", som det sägs i propositionsmotiven (s. 44).

Grundlagsutskottet anser i sitt utlåtande (GrUU 34/2014 rd, s. 2/II) att bestämmelsen om fångars brevväxling är betydelsefull med tanke på skyddet för privatlivet enligt 10 § 1 mom. i grundlagen. Bestämmelsen motiveras i propositionen med att det kan äventyra ordningen och säkerheten i fängelset om den interna posten får användas för kommunikation och kontakter mellan fångarna (RP, s. 44/II). Om fångar kan använda fängelsets interna post får de snabbare kontakt med varandra. Det kan vara av viss betydelse för ordningen och säkerheten på fängelset. Å andra sidan är bestämmelserna om att kontrollera, läsa och kopiera fångars brev, postförsändelser och meddelanden desamma oberoende av om försändelser eller meddelanden levereras per post eller via den interna posten på fängelset. Med tanke på den omfattande rätten att kontrollera och läsa brev, postförsändelser och meddelanden anser grundlagsutskottet att propositionen inte innehåller tillräckligt starka motiv för att inskränka rätten för fångar att anlita intern post i sin korrespondens. Grundlagsutskot-

tet uppmanade därför lagutskottet att utreda om ändringen är nödvändig.

Lagutskottet har fått tilläggsutredning av justitieministeriet. Enligt utredningen är syftet med indelningen av ett fängelse i avdelningar att separera olika grupper av fångar och garantera att fångarna kan avtjäna sina straff i säkerhet. Att korrespondera per intern post går snabbt; i regel går meddelandena fram till en fånge på en annan avdelning redan samma dag. Detta kan dock försvaga fängelsets möjligheter att upprätthålla ordningen. I praktiken utnyttjar i synnerhet medlemmar i organiserade kriminella sammanslutningar den interna posten för kommunikation mellan medlemmarna. I till exempel Riihimäki fängelse utgör 80-85 procent av de meddelanden som skickas genom den interna posten kommunikation inom organiserade och andra kriminella sammanslutningar. Fångar som inte hör till sådana sammanslutningar har sällan behov av att skicka meddelanden som intern post. De meddelanden som skickas av fångar som hör till organiserade kriminella sammanslutningar gäller frågor som anknyter till sammanslutningens verksamhet. Meddelanden behandlar ofta medlemsrekrytering, brott mot gruppens regler samt information om fångar som anlänt till fängelset och om arten av deras brott. I meddelandena ges öppna eller dolda anvisningar om påtryckningar eller till och med våld mot andra fångar för att till exempel tvinga dem att ansöka om isolering. Eftersom meddelandena går fram snabbt kan fångarna genom denna kommunikation till exempel komma överens om uppror eller störningar. Via den interna posten hinner fångar också informera varandra om fångar som under en fångtransport fängelset befinner sig i fängelset. I fråga om kommunikation mellan häktade kan ytterligare problem tillstå med anledning av att det kan ha fastställts begränsningar för de häktades kontakter.

För att säkerställa ordningen och enskilda fångars säkerhet är det viktigt att fängelset kan begränsa organiserade kriminella sammanslutningars handlingsutrymme. När det gäller kommunikation mellan organiserade kriminella sammanslutningar uppfylls oftast förutsättningarna

för läsning, men däremot inte förutsättningarna för kvarhållande av meddelandet. Ett meddelande kan normalt inte kvarhålls därför att avsändaren i meddelandet frågar efter uppgifter om en namngiven fånge, såvida inte det samtidigt ingår ett hot mot fången. Möjligheten att läsa sådana meddelanden eliminerar alltså inte den risk som distribution av meddelandet till mottagaren medför för ordningen i fängelset eller för en enskild fånges säkerhet. Å andra sidan kan fångar som inte hör till sammanslutningen utnyttjas som avsändare av meddelandet, vilket innebär att inte ens förutsättningarna för läsning uppfylls. Enligt utredningen kan rätten att skicka meddelanden som intern post till en fånge på en annan avdelning äventyra ordningen i fängelset och fångarnas säkerhet. På dessa grunder anser lagutskottet att det i vissa fall är nödvändigt att begränsa kontakten mellan fångarna.

Utskottet fäster dock uppmärksamhet vid att den föreslagna ändringen enligt propositionsmotiven (s. 44—45) inte innebär att fängelset inte kan leverera meddelanden mellan fångarna som intern post. Den föreslagna bestämmelsen fastställer endast att fängelset inte har skyldighet att leverera meddelanden mellan fångarna som intern post. Det är också i fortsättningen möjligt - och värt att rekommendera - att fångar som inte hör till en kriminell sammanslutning skickar meddelanden till varandra som intern post.

Kroppsvisitation

Enligt föreslagna 16 kap. 4 § i fängelselagen kan en fånge kroppsvisiteras om han eller hon misstänks för innehav av sådana otillåtna föremål eller ämnen som avses i 9 kap. 1 § 1 och 2 mom. eller om kroppsvisitation är behövlig för att förebygga att fången rymmer eller olovligt avviker från en öppen anstalt, för att avvärja en fara som hotar ordningen eller säkerheten i fängelset, för att utreda en misstänkt ordningsförseelse, på grund av ankomst eller återkomst till fängelset eller i samband med oövervakade besök eller besök av barn. Kroppsvisitation omfattar undersökning av vad fången har i sina kläder eller annars bär på sig. En ändring jämfört med nuläget

är att kroppsvisitationen även omfattar undersökning av fångens mun.

Under behandlingen av ärendet har utskottet förelagts ett förslag om att flytta bestämmelsen om undersökning av fångens mun till 16 kap. 8 §, som gäller kroppsbesiktning. Förslaget om undersökning av mun avviker från definitionen av kroppsbesiktning i 8 kap. 30 § 1 mom. 1 punkten i tvångsmedelslagen.

Utskottet konstaterar att begreppen kroppsvisitation och kroppsbesiktning samt de situationer där dessa förfaranden tillämpas skiljer sig åt också i de gällande lagarna. Dessutom är behörig myndighet när det gäller visitationer enligt tvångsmedelslagen polisen eller någon annan förundersökningsmyndighet.

Enligt 16 kap. 4 § i gällande fängelselag kan kroppsvisitation till exempel innebära att fången måste klä av sig. Detta framgår av 16 kap. 9 § 1 mom. i fängelselagen. Säkerheten i fängelset förutsätter att beslut om visitation eller besiktning kan fattas snabbt och smidigt. Enligt 16 kap. 10 § i fängelselagen beslutar fängelsedirektören om kroppsbesiktning. Att fängelsedirektören i varje enskilt fall måste besluta om undersökning av en fånges mun skulle i praktiken medföra problem. Dessutom är villkoren för utförande av kroppsbesiktning betydligt strängare än för kroppsvisitation. Utskottet anser bestämmelserna vara motiverade.

Användning av fängsel

Enligt 18 kap. 2 § i fängelselagen får en fånges omedelbara rörelsefrihet få begränsas med handbojor, knippförband av plast eller andra motsvarande medel, om det är nödvändigt för att 1) förhindra rymning under transport, 2) tygla sådant våldsamt uppträdande som inte kan förhindras på något annat sätt och som kan äventyra fångens eller någon annans säkerhet eller orsaka betydande skada på egendom, 3) avvärja överhängande risk för våld, eller 4) säkerställa kroppsbesiktning. Motsvarande bestämmelser finns i 13 kap. 2 § i häktningsslagen.

Regeringen föreslår inga ändringar till denna del. Under beredningen av propositionen har det

enligt uppgift dock varit aktuellt att till häktningsslagen foga en bestämmelse enligt vilken det av säkerhetsskäl är möjligt att belägga fångar med fängsel under transporter. Någon sådan bestämmelse ingår dock inte i propositionen, eftersom man under beredningen kom fram till att små resurser och brister i transportfordonen inte är godtagbara skäl för en allmän begränsning av fångars och häktades grundläggande rättigheter. Problemet med bestämmelsen var att den gav rätt att belägga de transporterade fångarna med fängsel utan individuell prövning, vilket ansågs strida mot principen om proportionalitet vid begränsning av de grundläggande rättigheterna.

Enligt utredning har till exempel Vanda fängelse stora svårigheter att sköta fängstransporter och transporterna kräver en avsevärd del av fängelsets ytterst begränsade resurser. För att förbättra situationen måste regeringen enligt utskottet fortsätta beredningen av en bestämmelse som garanterar säkrare fängstransporter. Relevanta faktorer i en sådan bestämmelse kunde enligt utskottet vara bland annat antalet fångar som transporteras vid ett och samma tillfälle samt övriga transportförhållanden. I stadstrafik håller transportfordonen låg hastighet och måste ibland stanna, vilket ökar risken för rymning och därmed också äventyrar utomståendes säkerhet. Utskottet föreslår därför att riksdagen godkänner följande uttalande: Riksdagen förutsätter att regeringen skyndsamt börjar bereda lagändringar genom vilka säkerheten under fängstransporter kan garanteras bättre än i dag (*Utskottets förslag till uttalande*).

Observation i isolering och observationsoverall

Bestämmelser om observation i isolering finns i 18 kap. 4 § i fängelselagen. Om det finns grundad anledning att misstänka att en fånge har förbjudna ämnen eller föremål i sin kropp, får fången placeras i ett rum eller en cell där det dygnet runt är möjligt att observera fången och att de förbjudna ämnena och föremålen lämnar hans eller hennes kropp. Den föreslagna ändringen innebär att det kan krävas att fångar som isole-

ras för observation använder observationsklädsel. Med observationsklädsel avses en så kallad observationsoverall som fången inte själv kan ta av sig. Enligt förslaget ska en fånge med observationsklädsel få tillträde till toalett med en gång när han eller hon begär det.

Enligt 18 kap. 4 § 2 mom. får observation i isolering får fortgå tills de förbjudna ämnena eller föremålen har lämnat fångens kropp eller tills det annars inte längre finns skäl till isolering. Observationen får dock pågå högst sex dygn om inga förbjudna ämnen eller föremål upptäcks vid kroppsbesiktning. Om ämnen eller föremål upptäcks får observationen fortsätta i högst tre dygn till. En likadan ändring föreslås i 13 kap. 4 § i häktningsslagen.

Grundlagsutskottet konstaterar i sitt utlåtande om propositionen (GrUU 34/2014 rd) att bestämmelserna om frister för observation i isolering och användning av observationsoverall, avbrytande av åtgärden om fångens hälsa äventyras och undersökning av fångens hälsotillstånd kräver procedurer som säkerställer att det inte är omänskligt, förnedrande eller kränkande för människovärdet att behöva använda observationsoverall. Grundlagsutskottet ansåg inte att bestämmelserna utgör något problem i konstitutionellt hänseende.

Lagutskottet vill fästa uppmärksamhet vid att föreslagna 18 kap. 4 § 1 och 3 mom. i fängelselagen innehåller precisa bestämmelser om observation, övervakning och iakttagande av fången. Med stöd av bestämmelserna kan fången observeras och övervakas dygnet runt. Hälso- och sjukvårdspersonal ska så snart som möjligt undersöka fångens hälsotillstånd. Fången ska noggrant iakttagas genom teknisk övervakning och på annat sätt.

Enligt inkommen utredning kan man genom att använda observationsoverall förhindra att en fånge på nytt sväljer ett ämne eller föremål som fången transporterat i kroppen. Att på nytt svälja droger medför stor fara för fångens hälsa. Utskottet fäster också uppmärksamhet vid att användningen av observationsoverall inte minskar övervakningen av fången jämfört med i dag, men att overallen gör övervakningen mer effektiv.

Utskottet menar att förslaget absolut är motiverat, men ser det som viktigt att det genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om verkställigheten av observation i isolering och om förhållandena därvidlag.

Detaljmotivering

1. Lag om ändring av fängelselagen

12 kap. Brevväxling, telefonsamtal och elektronisk kommunikation

9 b §. Övervakning av elektronisk kommunikation. I den föreslagna paragrafen hänvisas till lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation (516/2004). Den lagen har upphävts genom lag 917/2014 (informationssamhällsbalken). Propositionen har en hänvisning till den upphävda lagen för att det inte ska råda oklarhet om att fängelserna utöver de särskilda rättigheter som fastställs i fängelselagen har rätt att i egenskap av sammanslutningsabonnent behandla identifieringsuppgifter och meddelanden t.ex. av informationssäkerhetsskäl. Informationssamhällsbalken innehåller nu motsvarande bestämmelser och utskottet föreslår att hänvisningen ändras så att den gäller informationssamhällsbalken.

19 kap. Anmälningar och lämnande av upplysningar

5 §. Anmälningar till polisen. Det föreslagna 19 kap. 5 § 2 mom. i fängelselagen har fått en misslyckad språklig utformning. Utskottet föreslår att det justeras tekniskt. Enligt bestämmelsen ska polisen underrättas om frigivning av en fånge som dömts för brott mot liv eller för ett grovt våld- eller sexualbrott. De nämnda brotten omfattar mord (SL 21:1), dråp (SL 21:2), dråp under förmildrande omständigheter (SL 21:3), grov misshandel (SL 21:6), grov våldtäkt (SL 20:2) och grovt sexuellt utnyttjande av barn (SL 20:7).

20 kap. Ändringsökande

2 §. Förbud mot att söka ändring. Riksdagen godkände hösten 2014 regeringens proposition med förslag till en lag om ändring av fängelselagen (se RP 110/2014 rd och LaUB 10/2014 rd). Genom propositionen ändrades 2 kap. 1 § i fängelselagen, vilket påverkar innehållet i förbudet mot att söka ändring i den nu föreslagna 1 punkten i 20 kap. 2 § 1 mom. Bestämmelsen om förbud mot att söka ändring bör för tydlighetens skull ändras så att den utöver tidpunkten för inledande av verkställighet även gäller det fängelse i vilket den dömde förordnats att anmäla sig.

2. Lag om ändring av häktningslagen

1 kap. Allmänna principer för verkställighet av häktning

1 §. Tillämpningsområde. Häktningslagens 1 kap. 1 § 2 mom. ändrades genom lag 820/2014 så att det på häktade som samtidigt avtjänar fängelsestraff eller förvandlingsstraff för böter tillämpas, utöver andra bestämmelser, vad som föreskrivs i 2 kap. 3 § 4 mom. (se RP 71/2014 rd). En sådan hänvisning bör nu fogas till den föreslagna paragrafen. Därigenom måste också lagens ingress ändras.

8 kap. Brevväxling, telefonsamtal och elektronisk kommunikation

7 c §. Övervakning av elektronisk kommunikation. I den föreslagna paragrafen hänvisas till lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation (516/2004). Den lagen har upphävts genom lag 917/2014. På de grunder som anförs ovan i samband med 12 kap. 9 b § i lagförslag 1 föreslår utskottet att hänvisningen ändras så att den gäller informationssamhällsbalken.

3. Lag om ändring av strafflagen

6 kap. Om bestämmande av straff

13 §. Avräkning av tiden för frihetsberövande. I de föreslagna ändringarna i 3 kap. i fängelselagen, vilka enligt utskottet är motiverade, före-

slås det att strafftiden ska beräknas i dagar. Enligt detaljmotiven (s. 36/II) till 3 kap. 1 § i fängelselagen ska avräkningen enligt 6 kap. 13 § i strafflagen göras enligt det faktiska antalet dagar för tiden för frihetsberövandet. I domstolens beslut anges det antal dagar som avräkningen berör. Domstolen kommer inte längre att uppge den tid som avräknas enligt kalendertiden, utan avräkningen ska uppges enligt det faktiska antalet dagar.

Av detta följer enligt propositionsmotiven att bestämmelsen om frihetsberövande i 6 kap. 13 § i strafflagen måste ändras. Regeringen föreslår att det i slutet av paragrafen infogas en bestämmelse om att tiden för frihetsberövande ska anges i dagar.

Enligt inkommen utredning vore det bästa alternativet ur domstolarnas synvinkel att domstolen i domen endast anger tiden för frihetsberövande och förordnar om avräkning. Avsikten är att avräkningen ska göras när domen verkställs. Utskottet är av samma åsikt. För tydlighetens skull föreslår utskottet att det till lagrummet fogas en bestämmelse om att begynnelse- och avslutningsdagen för frihetsberövandet ska anges i domen.

Utskottet påpekar dock att det i propositionen föreslagna tillägget till 6 kap. 13 § i strafflagen om att tiden för frihetsberövande ska beräknas i dagar i första hand är informativt och hänvisar till hur avräkningen görs och hur strafftiden beräknas enligt fängelselagen. I fråga om frihetsberövandet ska domslutet i fortsättningen inte ta upp något annat än begynnelse- och avslutningsdagen. Det kräver enligt uppgift ändringar i datasystemet.

I propositionen (s. 66—67) konstateras i fråga om strafftiden att då man övergår från att beräkna strafftiden enligt kalendertiden till att räkna den i dagar kommer vissa fängelsestraff att lindras med några dagar. I enstaka fall kan ändringen också förlänga strafftiden. Den avräkning av tiden för frihetsberövande som domstolen utför med stöd av 6 kap. 13 § i strafflagen kan enligt den gällande lagen likaså gälla en tid som är längre eller kortare tid än vad den faktis-

ka tiden för frihetsberövandet är då den räknas enligt antalet dagar, beroende på månadens längd.

Om en annan lag än den som gällde när brottet begicks gäller när domen meddelas, ska enligt 3 kap. 2 § 2 mom. i strafflagen den nya lagen tillämpas om den leder till ett lindrigare slutresultat. Om det efter brottets begående stiftas en ny lag som föreskriver ett lindrigare straff, ska den skyldige enligt artikel 15 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/1976) komma i åtnjutande härav. Eftersom beräkningen av strafftiderna ändras till följd av den föreslagna lagändringen, måste enligt propositionen de strafftider vars längd kan påverkas av de nya bestämmelserna räknas på nytt. Enligt principen om tillämpning av lindrigare lag ska den nya lagen tillämpas på beräkningen av strafftiden i de fall där detta leder till ett lindrigare slutresultat för fången.

Utskottet ser det inte som motiverat att bestämmelsen utformas så att domstolen tvingas uppskatta vilket beräkningssätt som leder till ett lindrigare slutresultat. I praktiken skulle detta under en övergångsperiod leda till avsevärt mycket mer arbete för domstolarna, eftersom de måste beräkna domen två gånger för att kunna avgöra vilket slutresultat som är lindrigast. Att beräkna strafftiderna är en uppgift för Brottsåtgärdsmyndigheten. Vilket beräkningssätt som är mest förmånligt för den dömda framgår först vid verkställandet av domen. Det är enligt utskottet dock nödvändigt att principen om lindrigare lag iakttas.

Lagmotionen och åtgärdsmotionen

Eftersom utskottet föreslår att strafflagen ändras enligt propositionen men med ändringarna ovan, föreslår utskottet att lagmotionen och åtgärdsmotionen förkastas.

Utskottets förslag till beslut

Riksdagen

godkänner lagförslag 4—7 utan ändringar,

godkänner lagförslag 1—3 med ändringar (*Utskottets ändringsförslag*),

förkastar lagmotion LM 26/2013 rd,

förkastar åtgärdsmotion AM 9/2013 rd och

godkänner ett uttalande (*Utskottets förslag till uttalande*).

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av fängelselagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i fängelselagen (767/2005) 1 kap. 4 § 1 mom. och, 8 och 9 §, 3 kap. 1 §, 4 § 1 mom., 7 § 2 mom. och 8 §, 4 kap. 7 §, 9 § 1 mom. och 12 §, 5 kap. 3 § och 9 § 2 mom., 6 kap. 2 § 2 mom., 3 § 1 mom., 5 § 2 mom. och 6 §, 7 kap. 1 § 1 mom. och 2, 7 och 8 §, 8 kap. 13 § 1 mom. och 14 §, 9 kap. 1 § 1 och 4 mom., 2 §, 5 § 1 mom., 9 § 1 mom. och 10 §, 11 kap. 2 § 2 mom. 3 punkten, 3 § 2 mom. 2 punkten och 8 § 1 mom., 12 kap. 1 och 2 §, 4 § 2 mom., 7—11 och 12 §, 13 kap., 15 kap. 3 § 1 mom. 5 punkten, 4 och, 8 §, 10 § 2 mom., 14 och, 15 § samt 16 § 2 mom., 16 kap. 4 §, 7 § 3 mom. och 10 §, 18 kap. 4 och 9 §, 19 kap. 2, 5 och 6 §, 20 kap. samt 21 kap. 2 §,

av dem 1 kap. 4 § 1 mom., 8 och 9 §, 3 kap. 8 §, 4 kap. 7 och 12 §, 5 kap. 9 § 2 mom., 6 kap. 6 §, 7 kap. 8 §, 9 kap. 5 § 1 mom., 12 kap. 11 §, 15 kap. 3 § 1 mom. 5 punkten samt 18 kap. 9 § sådana de lyder i lag 735/2011, 8 kap. 14 §, 9 kap. 2 och 10 §, 16 kap. 10 § och 18 kap. 4 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 735/2011, 12 kap. 1 § och 4 § 2 mom. sådana de lyder i lag 265/2007, 12 kap. 2 och 8 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 265/2007 och 21 kap. 2 § sådan den lyder i lag 631/2013, och fogas till 1 kap. en ny 5 a §, till 1 kap. 12 §, sådan den lyder i lag 735/2011, ett nytt 2 mom., till 3 kap. nya 7 a och 7 b §, till 6 kap. en ny 3 a §, till 7 kap. 5 § ett nytt 3 mom., till 7 kap. en ny 6 a §, till 10 kap. en ny 6 a §, till 11 kap. 4 § ett nytt 3 mom., till 11 kap. en ny 9 §, till 12 kap. nya 2 a, 6 a, 9 a och 9 b §, till 14 kap. 8 § ett nytt 3 mom., till 16 kap. nya 6 a och 7 a §, till 17 kap. 1 § ett nytt 4 mom. som följer:

1 kap.

Allmänna bestämmelser om verkställighet av fängelse

4, 5 a, 8, 9 och 12 §
(Som i RP)

3 kap.

Beräkning av strafftid

1, 4, 7, 7 a, 7 b och 8 §
(Som i RP)

4 kap.	10 kap.
Ankomst till ett fängelse och placering i fängelset	Social- och hälsovård
7, 9, 12 § (Som i RP)	6 a § (Som i RP)
5 kap.	11 kap.
Placering i fängelset	Fritid
3 och 9 § (Som i RP)	2—4, 8 och 9 § (Som i RP)
6 kap.	12 kap.
Förflyttning från ett fängelse till ett annat	Brevväxling, telefonsamtal och elektronisk kommunikation
2, 3, 3 a, 5 och 6 § (Som i RP)	1, 2, 2 a, 4, 6 a och 7—9 a § (Som i RP)
7 kap.	9 b §
Basvård och boende	<i>Övervakning av elektronisk kommunikation</i>
1, 2, 5, 6 a, 7 och 8 § (Som i RP)	Utöver vad som bestäms i <i>informationssamhällsbalken (917/2014)</i> , har fängelset vid behov rätt att hämta avsändar- och mottagaruppgifter för meddelanden och samtal ur den anordning som fången använt för kommunikationen eller ur de anordningar eller system som fängelset tillhandahåller för förmedling och behandling av kommunikationen. (2 och 3 mom. som i RP)
8 kap.	10—12 § (Som i RP)
Sysselsättning	13 kap.
13 och 14 § (Som i RP)	Besök och andra kontakter utom fängelset
9 kap.	1—19 § (Som i RP)
Fångarnas egendom och inkomster	
1, 2, 5, 9 och 10 § (Som i RP)	

14 kap.	5 §
Permission	<i>Anmälningar till polisen</i>
8 § (Som i RP)	(1 mom.som i RP) Polisen ska underrättas om frigivning av en fånge som dömts för <i>mord, dråp, dråp under för- mildrande omständigheter, grov misshandel, grov våldtäkt eller grovt sexuellt utnyttjande av barn.</i>
15 kap.	
Ordningen och disciplinen i ett fängelse	
3, 4, 8, 10 och 14—16 § (Som i RP)	6 § (Som i RP)
16 kap.	20 kap.
Granskning av fängeslokaler och fångar	Ändringssökande
4, 6 a, 7, 7 a och 10 § (Som i RP)	1 § (Som i RP)
17 kap.	2 §
Granskning av andra personer	<i>Förbud mot att söka ändring</i>
1 § (Som i RP)	(Inledande stycket som i RP) 1) <i>anmälningstidpunkten och det fängelse där den dömda ska anmäla sig enligt 2 kap. 1 §, (2—10 punkten som i RP)</i>
18 kap.	
Säkerhetsåtgärder och användning av makt- medel	3—9 § (Som i RP)
4 och 9 § (Som i RP)	21 kap.
19 kap.	Frigivning
Anmälningar och lämnande av upplysningar	2 § (Som i RP)
2 § (Som i RP)	<u>Ikraftträdandebestämmelsen</u> (Som i RP)

2.

Lag**om ändring av häktningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i häktningslagen 768/2005 1 kap. 1 § 2 mom., 3 kap. 1 § 1 mom., 2 §, 8 § 2 mom., 9 § 2 mom. och 10 §, 5 kap. 1 § 1 och 4 mom., 2 §, 6 § 1 mom., 8 §, rubriken för 9 § och 9 § 2 mom., 7 kap. 5 §, 8 kap. 1 § 1 mom., 2 §, 4 § 2 mom., 7—9 § och 10 §, 9 kap., 10 kap. 3 § 1 mom., 4 § 1 mom. 3 punkten, 8 §, 14 § 1 mom., 15 § 1 mom. och 16 § 2 mom., 11 kap. 4 §, 7 § 3 mom. och 10 §, 13 kap. 4 och 9 §, 15 kap. samt 16 kap. 1 §,

av dem 1 kap. 1 § 2 mom. *sådant det lyder i lag 820/2014*, 3 kap. 9 § 2 mom. och 10 §, 6 § 1 mom. och 9 § 2 mom., 8 kap. 9 §, 10 kap. 3 § 1 mom. och 13 kap. 9 § sådana de lyder i lag 736/2011, 5 kap. 2 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 736/2011, *8 kap. 1 § 1 mom. sådant det lyder i lag 808/2011*, 8 kap. 2 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 266/2007, 8 kap. 4 § 2 mom. sådant det lyder i lag 266/2007, 11 kap. 10 §, 13 kap. 4 § och 16 kap. 1 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 736/2011, samt

fogas till 1 kap. 2 § ett nytt 3 mom., till 1 kap. en ny 8 §, till 3 kap. nya 2 a, 5 a och 6 a §, till 6 kap. en ny 6 a §, till 7 kap. 3 § ett nytt 2 mom., till 7 kap. en ny 6 §, till 8 kap. nya 2 a och 7 a—7 c §, till 11 kap. en ny 6 a § samt till 14 kap. 2 § ett nytt 3 mom. och till 14 kap. 4 § ett nytt 2 mom. som följer:

1 kap.	2 och 8 § (Som i RP)
Allmänna principer för verkställighet av häktning	
1 §	3 kap.
<i>Tillämpningsområde</i>	Placering i fängelset, basvård och förflyttning
-----	1, 2, 2 a, 5 a, 6 a och 8—10 § (Som i RP)
På häktade som samtidigt avtjänar fängelsestraff eller förvandlingsstraff för böter tillämpas vad som föreskrivs i 2 kap. 1 § 2 mom. och 3 § 4 mom., 4 kap. 1 § 3 mom., 8 kap. 6, 7 a och 7 b § samt 9 kap. 4, 10 och 14 §. På sådana häktade tillämpas dessutom bestämmelserna i 4 kap. i tvångsmedelslagen (806/2011) om begränsning av kontakter och bestämmelserna i 2 c kap. 5 § i strafflagen (39/1889) om bestämmande av villkorlig frigivning. På sådana häktade som avses i detta moment tillämpas i övrigt bestämmelserna om fångar i fängelselagen (767/2005).	5 kap.
-----	De häktades egendom och inkomster
	1, 2, 6, 8 och 9 § (Som i RP)
	6 kap.
	Social- och hälsovård
	6 a § (Som i RP)

7 kap.

Fritid

3, 5 och 6 §
(Som i RP)

8 kap.

Brevväxling, telefonsamtal och elektronisk kommunikation

1, 2, 2 a, 4, 7, 7 a och 7 b §
(Som i RP)

7 c §

Övervakning av elektronisk kommunikation

Utöver vad som bestäms i *informationssamhällsbalken (917/2014)*, har fängelset vid behov rätt att hämta avsändar- och mottagaruppgifter för meddelanden och samtal ur den anordning som den häktade använt för kommunikationen eller ur de anordningar eller system som fängelset tillhandahåller för förmedling och behandling av kommunikationen.

(2 och 3 mom. som i RP)

8—10 §
(Som i RP)

9 kap.

Besök och andra kontakter utom fängelset

1—17 §
(Som i RP)

10 kap.

Ordningen och disciplinen i ett fängelse

3, 4, 8 och 14—16 §
(Som i RP)

11 kap.

Granskning av fängelselokaler och häktade

4, 6 a, 7 och 10 §
(Som i RP)

13 kap.

Säkerhetsåtgärder och användning av maktmedel

4 och 9 §
(Som i RP)

14 kap.

Transport av häktade

2 och 4 §
(Som i RP)

15 kap.

Ändringssökande

1—3 §
(Som i RP)

16 kap.

Särskilda bestämmelser

1 §
(Som i RP)

Ikraftträdandebestämmelsen
(Som i RP)

3.

Lag**om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i strafflagen (39/1889) 2 kap. 15 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 697/1991, samt
ändras 2 c kap. 3 § och 6 kap. 13 § 1 mom., sådana de lyder, 2 c kap. 3 § i lag 780/2005 och 6 kap.
 13 § 1 mom. i lag 515/2003, som följer:

2 c kap.

Om fängelse3 §
(Som i RP)

6 kap.

Om bestämmande av straff

13 §

Avräkning av tiden för frihetsberövande

Om någon döms till ett fängelsestraff på viss
 tid för en gärning på grund av vilken gärnings-

mannen har varit berövad friheten oavbrutet i
 minst ett dygn, ska domstolen avräkna tiden för
 frihetsberövandet från straffet eller anse frihets-
 berövandet som fullt avtjänat straff. Tiden för
 frihetsberövandet räknas i dagar. *De dagar när
 frihetsberövandena började och upphörde ska
 anges i domen.*

 Ikraftträdandebestämmelsen
 (Som i RP)

Utskottets förslag till uttalande

*Riksdagen förutsätter att regeringen
 skyndsamt börjar bereda sådana änd-*

*ringar i lagstiftningen genom vilka sä-
 kerheten under fångtransporter kan ga-
 ranteras bättre än i dag.*

Helsingfors den 9 december 2014

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Anne Holmlund /saml
vordf. Stefan Wallin /sv
medl. James Hirvisaari /m11
Arja Juvonen /saf
Johanna Ojala-Niemelä /sd
Aino-Kaisa Pekonen /vänst
Jaana Pelkonen /saml

Arto Pirttilahti /cent
Kristiina Salonen /sd
Jani Toivola /gröna
Kari Tolvanen /saml
Ari Torniainen /cent
Kaj Turunen /saf (delvis)
Peter Östman /kd (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Matti Marttunen.